

IX. Fejezet

TIBORI TÍMEA

**A SZLOVÁK CÉLCSOPORT HELYE
ÉS SZEREPE A PROJEKT BEN**

A program tervezésekor abból indultunk ki, hogy a Zempléni Kistérség a korábbi mesterséges határok ellenére is megőrizte viszonylag egységes társadalmi, gazdasági szerkezetét, településstruktúráját. Az erőltetett iparosítás ellenére mind a magyar, mind a szlovák oldalon a gyümölcs- és szőlőkultúra, a borászat, valamint a gyógynövény és a konyhakertben termelhető zöldségfélék szolgáltak a lakosság számára megélhetésül. Annak ellenére, hogy ebben az összefoglalásban részletesen nem taglaljuk a térség történeti változásait, a projektben való részvételt azonban a partner Fórum Társadalomkutató Intézet, a Pro Patria Alapítvány munkatársai, valamint a célcsoport segítségével dolgoztuk fel. Ennek megfelelően a kezdetektől tájékoztatást kaptunk a Tőketerebesi Járás munkaerőpiaci helyzetéről, szlovák tudós kollegák kutatásai alapján pedig fontos információkhoz jutottunk a területi egyenlőtlenségekről és a személyközi kapcsolatokról. Ehhez az ismeretbázishoz kapcsolódott a kérdőíves és interjú vizsgálatunk (attitűd 1, 2, érték 1, 2, munkaerő-piaci helyzetfelmérés, a képzést megelőző kiválasztás és utómérés stb.), melyeknek szlovák vonatkozásait az adott fejezetekben elemezzük.

Az előmérés után 15 fő állandó partnerünk maradt, akik a vállalkozói képzés kivételével minden alkalommal önerőből Sátoraljaújhelyre utaztak, és a kollégiumban laktak. Csak így tudtak folyamatosan részt venni a projekt munkájában. A vállalkozói képzésen 5 fő vett részt Királyhelmeceken, mely a Zempléni Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány és az Észak-magyarországi Regionális Átképző Központ (ÉRÁK) közös képzése volt. A csoport tagjai zárt közösségből érkeztek, és csak lassan nyíltak meg, viszont a képzések tartalmát érdeklődéssel, aktívan követték. Ők azok, akik a tanulást, a szakmaváltást, a vállalkozást és a társadalmi-gazdasági mobilitást saját életvezetésükben is fontosnak, követendőnek tartják. Programunkba végül integrálódtak, tehát az eddigi fejezetekben leírtak a teljes célcsoportot jellemezték, benne a szlovák résztvevőket. Itt csupán azt a különbséget fogalmazzuk meg, amely a szlovák partnerek szocio-demográfiai, gazdasági háttéréből adódik: a válogatás után csak azok maradtak együtt, akik jövőterveiben a tanulás, a változtatni akarás, az egyéni befektetés és kísérletezés, vállalkozás alapvető programként fogalmazódott meg. Valamennyien tartós munkanélküliek voltak. Kezdetben 15 nő és 2 férfi képviselte a szlovák csoportot, a 2 férfi hamarosan munkát talált, így nőkből állt a szlovák partnerek köre. Korukat tekintve 32-58 évesek, a 15 főből nyolcnak érettségije, 4 főnek szakmunkás bizonyítványa volt, hárman pedig az alapfokú iskolákat befejezve, a családnak, a háztartásnak éltek, és élnek ma is. Mindannyiuk számára azonban kitörési kísérletet jelentett ez a projekt,

mert újra kezdtek tanulni, próbálgatták a képességeiket, a változni és változtatni akarás megerősödött bennük, és erre motiválták családtagjaikat, ismerőseiket, tágabb környezetüket. Reálisan látnunk kell azonban, hogy a személyes és a társadalmi-gazdasági lehetőségek Kelet-Szlovákiában a magyarokétól eltérőek, mentorálásuk, nyomonkövetésük sokkal bonyolultabb volt, mint magyar csoporttársaiké.

Mindezzel már a tervezéskor számoltunk, mégis a program 36 hónapos futamideje alatt többnyire zökkenőmentesen és folyamatosan dolgoztunk együtt, amelyben szlovák partnereink mind tudományos, mind logisztikai szempontból elkötelezetten támogattak. Ennek köszönhetően a toborzástól a képzéseken át, az önállósodás felé velünk együtt segítették a csoportot, illetve személyes tanácsadással, követéssel erősítették az egyes embereket céljaik megvalósításában.

A Fórum Társadalomkutató Intézet kutatásai és publikációi forrásként szolgáltak a mi munkánkhoz, ezért jelen összefoglalásunkban is ebből merítünk, indokolva azt a feltevésünket, hogy a Zempléni Kistérségben csak a 'határtalan' fejlesztések válhatnak sikeressé.

Az alábbiakban rövid áttekintést adunk Huncik Péter és munkacsoportja identitáskutatásából, amely érzékelteti, milyen társadalompolitikai háttérű a kelet-szlovákiai célcsoporttagok élete.

„Az önálló Szlovák Köztársaság kikiáltása (1993. január 1.) után komoly feszültségek alakultak ki az országban, mert a vezető politikai pártok képviselői a sajtóban agresszív módon kezdték támadni a kisebbségek tagjait. Elsősorban a magyarok ellen folyt az izgatás. Azzal vádolták őket, hogy nem lojálisak az országhoz, és titokban azon dolgoznak, hogy felbomlasszák a fiatal köztársaságot, és Szlovákia déli területeit – amelyeken a magyar nemzetiség képviselői éltek – visszacsatolják Magyarországhoz.

A magyarokon kívül dühös kirohanások érték a cseh, a roma és a zsidó kisebbség tagjait is. Ezekben az években (1993–1998) gyakran lehetett látni a házak falán és a kerítéseken olyan graffitiket, melyek arról szóltak, hogy a csehek menjenek vissza Prágába, a cigányok (romák) Indiába, a magyarok Magyarországra és a zsidók meg a gázkamrákba.

A Vladimír Meciar vezette szlovák kormány tagjai semmit sem tettek azért, hogy ezt a helyzetet orvosolják, sőt a kormány koalíció pártjai a szlovák parla-

mentben is egyre hevesebben támadták a kisebbségek képviselőit, és emlékeztették a szlovák népet arra, hogy a magyarok és csehek a történelem során mindig a szlovákok ellen voltak és az új helyzetben, vagyis az önálló Szlovák Köztársaságban is folytatni fogják aknamunkájukat a szlovákok ellen.

A zsidókról is azt állították, hogy egy titkos Tel-Aviv–New York–Budapest hálózatot hoztak létre a Szlovák Köztársaság megdöntésére. A cigányokkal kapcsolatban pedig arra mutattak rá, hogy a romák antiszociális, alkoholista, munkakerülő, kriminális elemek, akiknek semmi keresni valójuk sincs az országban...” (Huncik, 2007)

Az NKFP programban Huncik Péter és munkacsoportjának interetnikus tréningjére és pszichodramatikus módszereire támaszkodtunk, amely segítette csoportmunkánkat. Íme e tevékenység rövid összefoglalása:

„A vizsgálatot 1650 állampolgáron folytattuk le. Ezek közül 550 magyar nemzetiségű, 550 pedig olyan szlovák nemzetiségű volt, aki Szlovákia déli vidékén, vagyis a vegyes lakosságú területen élt. A harmadik csoportot 550 olyan szlovák nemzetiségű állampolgár alkotta, aki észak Szlovákiában élt, vagyis olyan területen, ahol gyakorlatilag nem laktak magyarok.

A vizsgálat során szociológiai és etnopszichológiai módszereket alkalmaztunk. Először szociológiai kérdőíves vizsgálatot végeztünk a vizsgált személyekkel, melyben arra voltunk kíváncsiak, milyen a nemzetiségi és az állampolgársági identitásuk, milyen hagyományok és tradíciók mentén szerveződött az életük, milyen minták és modellek alapján választják ki példaképeiket, melyek a prioritásaik. Ez után egy pszichológiai teszt-batteria használatával folytattuk a vizsgálatot. Kíváncsiak voltunk a vizsgált személyek sztereotípiáira, az attitűd rendszerükre, az előítéleteikre, az empátiájukra, a szolidaritásukra, a szociális távolságtartásukra és az érzelmi hátterükre.

Végül, az eredmények összegzése után még 150 mélyinterjút is elkészítettünk. Tehát a minta 10%-ával csináltunk egy hosszabb beszélgetést, melynek során azokra a kényes kérdésekre fókuszáltunk, amelyek a kérdőíves, illetve a pszichológiai felmérés során a legérzékenyebb területeknek mutatkoztak.

A felmérés kiértékelése után a következő eredményeket kaptuk:

1. A nemzeti identitástudat mind a két nemzet tagjainál erősen fejlett volt.

A szlovák nemzetiségűek között az érzelmek és a hagyományok domináltak, míg a magyaroknál az érzelmek mellett a teljesítmény kapott szerepet.

2. A másik nemzettel kapcsolatos negatív attitűdök és negatív sztereotípiák mind a két nemzetiséget egyformán jellemezték. Mintánkban a magyarok negatívabb képet alakítottak ki maguknak a szlovákokról, mint fordítva.
3. Mind a két csoportnál kimutathatók voltak bizonyos önértékelési zavarok: túlértékelési tendenciákat és kisebbségi komplexusokat is kimutatott a vizsgálat.
4. Mind a két csoportban jelen voltak bizonyos szeparálódási tendenciák. A nagyobb szociális távolságtartás elsősorban a magyarokat jellemezte.
5. A vizsgált személyek több mint a fele számolt be személyes jellegű etnikai frusztrációról a másik csoport tagjai részéről. Ezen frusztrációk skálája a banális élménytől egészen az egzisztenciális fenyegetettségig terjedt. Ez elsősorban a magyarokat jellemezte.
6. A frusztráció hatására a szlovák vizsgált személyek sokszor agresszióval reagáltak, míg a magyaroknál szubmisszív tendenciákat mutattunk ki.
7. Az empátiás készség és a kooperációs képesség mind a két csoportnál alacsony volt.
8. Nagyon sok vizsgált személynél kimutatható volt az ún. *delegáció* jelensége. Ez azt jelenti, hogy a delegált személyek sohasem egyes szám első személyben nyilatkoztak, ehelyett azt hangsúlyozták, hogy ők az egész nemzetük nevében gondolkodnak és cselekszenek. Információik nagy része másodkézből származott. Véleményük és cselekedeteik háttérben gyakran álltak olyan direkt vagy indirekt utasítások, melyek a család vagy saját nemzetük tekintélyes tagjaitól származtak, és ezekkel nem kívántak vagy nem tudtak vitatkozni.
9. Mind a két csoport tagjainál kimutathatók voltak interetnikus kommunikációs nehézségek, melyek nem lingvisztikai szinten mutatkoztak meg.
10. Az interetnikus találkozások és kapcsolatok frekvenciája a szlovákoknál alacsonyabb volt, mint a magyaroknál.

Általános jellemzőként még elmondhatjuk, hogy vizsgálatunk során azoknál a vizsgált személyeknél kaptuk a legrosszabb eredményeket, akik nem voltak közvetlen kapcsolatban a másik nemzetiség tagjaival, és csak másodkézből kapott információk alapján alakították ki véleményüket a másik etnikumról...” (Huncik, 2007)

Királyhelmec és vonzáskörzete, ahonnan a célcsoport tagjai érkeztek, hasonló jegyeket mutatott, mint a Huncik-féle felmérésben tapasztaltak, ezért külön vizsgálatot nem végeztünk a szlovákok körében, hanem a 15 főt a program célcsoportja integráns részének tekintettük. Az attitűd- és értékmérésben és a munkaerő-piaci adatlap felvételekor csak a nemzetiségre adott válaszokból lehetett következtetni, hogy kik vallották magukat szlováknak. A Tőketerebesi Járás munkaerő-piaci és életmód problémáinak megértéséhez felhasználtuk még Lelkes Gábor tanulmányát is, amely az EU csatlakozást követően vizsgálta a területi egyenlőtlenségek következményeit.

„Egy országon belül a regionális fejlődés irányvonalait és prioritásait az ország kormányzati-politikai környezete determinálja. Az elmúlt 8 évben, amelybe az ország uniós csatlakozása is esett, a kormányzati szervek prioritásként kezelték a társadalmilag és gazdaságilag elmaradott régiók felzárkózásának az ügyét, mely fejlesztési döntések mérhetően kedvező folyamatokat indítottak el e régiókban. A területi egyenlőtlenségek felszámolása végett folytatott kormányzati munka jelentős része a szlovákiai magyarok legjelentősebb politikai erejéhez, a Magyar Koalíció Pártjához (MKP) kapcsolódik. Az MKP, mint az 1998–2006 közti kormány koalíciók legstabilabb politikai pártja, az ország kormányzásában folyamatosan arra törekedett, hogy a megszerzett kormányzati pozíciók (mezőgazdaság, építésügy, régiófejlesztés, környezetvédelem) segítségével a periférikus régiók fejlődésnek induljanak, közlekedési infrastruktúrafejlesztés, kommunális beruházások, ipari parkok stb. megvalósításával...

...A regionális fejlesztési politikai prioritásokat illetően 2006 nyarán azonban hatalmas fordulat állt be, ugyanis a júniusi parlamenti választásokon a 8 évig kormányzó s európai értékeket képviselő politikai irányvonal vereséget szenvedett (a választások tétje a gazdasági, szociális reformok folytatása vagy azok módosítása, leállítása volt)...

...Az új szlovák kormány tehát egyértelműen arra fog törekedni, hogy többek közt a periférikus és nemzetiségileg vegyesen lakott települések, régiók kevésbé használhassák ki azokat a lehetőségeket, amelyek eddig a rendelkezésükre álltak, vagy amelyeket eddig előkészítettek (pl. a Pozsony–Dunaszerdahely–Érsekújvár–Losonc dél-szlovákiai gyorsforgalmi út és a szlovák–magyar határon való átkelest elősegítő hidak építési előkészületeinek leállítása). A magyar kisebbség által lakott régiók hátrányos megkülönböztetésének az első példaként a települések tengerszint feletti magasság alapján történő finanszírozásában végrehajtott mó-

dosítások említhetők meg, melyek értelmében a Fico-kormány az eddigiektől lényegesen több pénzt juttat a 277 m tengerszint feletti magasságban és az attól magasabban fekvő településeknek, míg a másik oldalon diszkriminálja az alacsonyabban fekvő településeket – csökkenti az adóbevételeiket (a magyar kisebbség által lakott települések döntő hányada e küszöb alá esik)...

...A négy szlovákiai makrorégió a gazdasági-társadalmi környezetüket illetően egy „kettészakadt” ország képét mutatja (Lelkes 2004a). A kedvező geopolitikai fekvésű nyugati országrész (a főváros és vonzás térsége) és a Vág folyó középső és felső folyása menti városi övezetek magas vállalkozói aktivitást, magas bérszintet és alacsony munkanélküliséget mondhatnak magukénak, míg az ország keleti fele társadalmi-gazdasági szempontból stagnál, a munkaerő-piaci folyamatok tartósan kedvezőtlenek...

... A Kelet-Szlovákia makrorégió Szlovákia leggyengébb gazdasági makrorégiója, az ország gazdasági és szociális problémákkal leginkább sújtott területe (a közel 400 ezer főt számláló szlovákiai roma populáció döntő többsége itt él). A régió profilját egyértelműen a kerületek székhelyei – Kassa és Eperjes – határozzák meg, melyek a terület társadalmi, gazdasági és kulturális életének központjai...

... A szlovákiai magyar kisebbség urbanizáltsági szintje messze elmarad az országos átlagtól, míg Szlovákia népességének csak 43,8%-a él vidéken, addig a magyar nemzetiség esetében ez az arány meghaladja a 61%-ot. A kisebbségi magyar populáció településszerkezetének további negatív jelensége, hogy csaknem minden negyedik szlovákiai magyar az infrastrukturális ellátottság szempontjából problémás, kedvezőtlen életkörülményeket kínáló és a növekvő elvándorlás miatt előregedő népességű 1000 főnél kisebb településen él (Lelkes 2004b)...

...A nyilvántartott munkanélküliek közül a legtöbb álláskereső a géplakatos, a kőműves, a festő-mázoló, a mezőgazdasági munkás, az élelmiszer és egyéb bolti eladó szakmát képviseli. A regisztrált munkanélküliek közel egyharmada dolgozott segédmunkásként az utolsó munkahelyén. A munkanélküliek nemi összetételének vizsgálatakor szembetűnik, hogy a régió összes járásában a férfiak aránya jóval magasabb. Ez mindenképp előtt azzal magyarázható, hogy a gazdasági szerkezetváltás során elsősorban azokban az ágazatokban történt létszámleépítés, ahol a nők foglalkoztatottsága alacsonyabb volt (bánya-

ipar, szerszámgépgyártás, mezőgazdaság stb.). A munkaerőpiacon való elhelyezkedés problémája leginkább a mindössze alapiskolai, szaktanintézeti, illetve szakközépiskolai végzettséggel rendelkezőket sújtja. Az utóbbi két intézménytípus évről-évre újratermeli a munkapiacra túlkínálatként jelentkező szakmunkásokat és szakközépiskolai végzettségűeket.

Néhány szakmában egyre kilátástalanabb a pályakezdők és a nem pályakezdők esélye az elhelyezkedésre (ilyenek például a mezőgazdasági szakközépiskolai végzettséggel rendelkezők)...” (Lelkes, 2007)

A szlovák Statisztikai Hivatal közlése szerint 2006-ban az egy évnél rövidebb ideje munka nélkül lévők száma a térségben 49802, az egy évnél hosszabb ideje pedig 70334 fő.

1. táblázat. A regisztrált munkanélküliek nyilvántartási idejének megoszlása az egyes járásokban (hónapokban feltüntetve)

Járás	Összesen (fő)	0-3	4-6	7-9	10-12	13-18	19-24	25-30	31-36	37-42	43-48	48-
Szenc	966	324	232	158	50	65	31	32	9	9	14	42
Dunaszerdahely	5 673	1 238	1 029	682	315	547	312	281	228	194	152	695
Galánta	3 525	726	708	435	196	277	198	178	95	112	92	508
Vágsellye	3 506	520	469	408	206	288	241	197	149	153	167	707
Érsekújvár	9 161	1 501	1 274	955	494	671	483	533	340	511	398	2 001
Komárom	5 171	845	726	581	208	321	220	264	195	256	172	1 283
Nyitra	6 786	1 358	1 058	747	366	508	406	394	305	271	251	1 121
Léva	10 230	1 436	1 548	1 203	479	737	584	534	389	450	489	2 381
Nagykürtös	5 826	582	727	520	281	549	388	390	285	352	267	1 485
Losonc	8 058	1 126	968	784	444	692	484	456	319	376	347	2 062
Rimaszombat	12 811	1 084	1 386	1 031	691	1 079	873	813	538	640	545	4 131
Nagyőrce	6 547	628	611	479	346	510	448	401	347	363	345	2 069
Rozsnyó	7 660	787	770	629	373	698	476	613	343	423	389	2 159
Kassa környék	11 097	1 260	1 145	1 102	591	860	698	630	491	647	584	3 089
Tótkerebes	12 447	1 425	1 404	1 088	590	897	836	1 099	685	701	562	3 160
Nagy Mihály	10 672	1 433	1 367	963	610	885	730	671	533	474	365	2 641

Megjegyzés: 2006. április 30-i állapot

Forrás: www.upsvar.sk

„...Két évvel az uniós csatlakozást követően a munkanélküliség erőteljes térségi és települési differenciáltsága alapján öt sajátosság figyelhető meg a vizsgált térségben a munkanélküliség területi megoszlását illetően:

- Nyugat–kelet dualizmus: A munkaerőpiac vonzaskörzeteinek földrajzi koordinátái alapján nyugat–keleti irányban a munkanélküliség mértéke szerinti lejtő figyelhető meg. Közel hatszoros eltérés érzékelhető a legjobb mutatókkal rendelkező nyugati járások, valamint a kedvezőtlen munkaerő-piaci viszonyokkal rendelkező keleti járások között.
- Társadalmi-gazdasági elmaradottság – munkanélküliség: Az elmaradott infrastruktúrájú és kedvezőtlen társadalmi és gazdasági szerkezetű régiókban a munkanélküliség lényegesen magasabb, mint a kedvező infrastruktúrával, humán erőforrással és gazdasági szerkezettel rendelkező régiókban.
- Területi stabilitás: A munkanélküliség területi különbségei gyakorlatilag változatlanok – a munkanélküliség szempontjából legkedvezőtlenebb helyzetű munkaerő-piaci körzetek 2006-ban szinte kivétel nélkül megegyeznek az évekkel korábbiakkal.
A munkanélküliség abszolút értéke körzetenként változott, de a térségek relatív helyzete mozdulatlan, ezzel is jelezve, hogy a dél-szlovákiai régió munkanélküliségének mélyben gyökerező okai rövidtávon nehezen változtathatók.
- Falusi és városi munkanélküliség: A területi különbségek másik meghatározó tényezője a településtípusok, a település nagyságcsoporthoz tartozás közötti különbség. A munkanélküliség a falun élő munkavállalókat erőteljesebben érintette, mint a városiakat. Részben a meglévő képzettségbeli és iskolázottsági különbségek miatt, részben azon oknál fogva, hogy a falusi munkavállalók többsége a leginkább sújtott szférában, az agráriumban dolgozott.
- Geopolitikai helyzet szerepe: ... A határon átnyúló együttműködések konkrét és lényeges eszközei lehetnek a terület potenciális lehetőségeinek feltárásában és kihasználásában...”

2. táblázat. Az átlagkeresetek regionális megoszlása és dinamikája
2005 első félévében*

Járás	Bruttó átlagkereset 2005 első félévében (Sk)	Növekedési index 2005 első félév/2004 első félév (%)	Többletkereset 2005 el- ső félévében 2004 első félévéhez viszonyítva (Sk)
Szenc	18 313	5,0	1 340
Dunaszerdahely	14 171	4,5	976
Galánta	13 955	2,8	740
Vágsellye	17 884	5,9	1 446
Érsekújvár	14 463	2,8	767
Komárom	13 100	6,1	1 082
Nyitra	15 343	4,9	1 110
Léva	14 400	3,7	879
Losonc	13 501	8,0	1 338
Nagykürtös	12 154	6,1	1 004
Rimaszombat	13 490	5,1	999
Nagyőrce	14 561	5,0	1 066
Rozsnyó	14 722	4,5	1 014
Kassa-környék	14 169	3,3	815
Nagymihály	14 216	3,0	779
Tőketerebes	12 657	2,4	626
Szlovákia	18 038	5,7	1 428

Megjegyzés: * A legalább 20 főt foglalkoztató munkahelyekről van szó.

Forrás: www.statistics.sk

„... A döntően Magyarország felé irányuló munkaerő-migráció 5 tényező-
vel magyarázható:

- a dél-szlovákiai régiók munkanélküliségi szintje lényegesen magasabb a szomszédos magyarországi régiók munkanélküliségi szintjétől;
- a magyarországi átlagbérek kb. 30%-kal magasabbak a szlovákiai átlagbéreknél;
- a magyarországi minimálbér mintegy 40%-kal magasabb a szlovákiai mini-
málbértől;
- a magyarországi munkavállalás a földrajzi közelség miatt sok esetben napi
ingázással is megoldható;
- a dél- és kelet-szlovákiai munkaerő jelentős hányada a magyarországi mun-
kavállalás során nem ütközik nyelvi korlátokba (a határ déli oldalán munkát
vállalók döntő hányada magyar nemzetiségű).

Ma a szlovák–magyar határ mentén olyan mértékű területi különbségek fordulnak elő, melyek elfogadhatatlan esélyegyenlőtlenséget teremtenek a társadalom ott élő tagjai számára, s megfelelő beavatkozás hiányában a szegregációs folyamatok felerősödése, a hátrányos helyzetű térségek teljes leszakadása fenyeget. Ezen területi egyenlőtlenségek jórészt a gazdasági tényezők egyenlőtlen földrajzi eloszlásában gyökereznek...” (Lelkes, 2007)

A szlovák partnerek – akár az intézményes, akár a személyes kapcsolatainkat tekintjük – törekedtek arra, hogy integrálódjanak a tervezett feladatokba. A mérések esetében munkatársaimmal számos alkalommal jártunk Királyhelmecen és a Töketerebesi Járásban, míg a felzárkóztató és szakmai képzéseket a célcsoport tagjai Sátoraljaújhelyen végezték. Speciális helyzet adódott a vállalkozói képesséssel kapcsolatban, mert itt nemcsak az általunk szervezett tréningen vehettek részt a jelentkezők, hanem 2006-ban alkalma volt 5 főnek (a célcsoport egyharmadának) Királyhelmecen a Zempléni Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány által biztosított ún. „határtalan vállalkozások” képzési formában is ismereteket szerezni. Mind a célcsoport tagjainak életmódja, aspirációja, mind pedig a program különféle kötöttségei és előírásai (értsd: tréningek, képzési folyamatok, egyéni és csoportos beszélgetések, stb.) különös terhet róttak a jelentkezőkre. A magyaroknál lényegesen zártabb társadalmi, gazdasági szerkezetben élők számára több alkalommal nehézséget jelentett az utazás, a program teljes ideje alatt való részvétel. A szlovák csoport tagjaival több alkalommal külön-csoportban is foglalkoztunk, segítve beilleszkedésüket és biztosítva a célcsoport többi tagjával való eredményesebb együtt haladásukat. Úgy ítéljük meg, hogy azok, akik három éven át partnereink voltak, tudással gazdagodtak, fejlődött kommunikációs készségük és tudatos tervezési képességük, azonban számos objektív körülmény miatt jelentős módosulás még sem következett be az életükben. Számukra ez a program valóban csak kezdetét jelenti egy újfajta gondolkodási kultúra kialakulásának és a piaci viszonyokhoz való alkalmazkodásnak. Érdeklődésük és kitartásuk mégis elismerésre méltó, amelyet magyar partnereink többször is pozitívan értékelték. Lehetőségeik az életmód- és munkafeltételek megváltoztatására – ismerve a Töketerebesi Járás munkaerő-piaci helyzetét, a hátrányos helyzetűek szegregáltságát – nagyon csekély. Ennek ellenére feltételezzük, hogy a helyi kezdeményezésekre már sokkal nyitottabbak lesznek, és jó eséllyel tudnak állást keresni maguknak.

3. táblázat: Királyhelmece munkanélküliségi adatai nemek szerint (fő)

Hónapok	Összesen	Nők	Férfiak
3 hónap	299	128	171
4 - 6 hónap	264	118	146
7 - 9 hónap	212	103	109
10 - 12 hónap	169	90	79
13 - 18 hónap	196	91	105
19 - 24 hónap	151	76	75
25 - 36 hónap	153	78	75
37 - 48 hónap	312	183	129
48 hónap felett	928	446	482
Összesen:	2684	1313	1371

4. táblázat: Királyhelmece munkanélküliségi adatai életkori bontásban (fő)

Hónapok	Évek összesen	15 év	16 év	30-34 év	35-39 év	40-44 év	45-49 év	50-54 év	55-59 év	60- év
3 hónap	299	0	1	41	23	35	25	21	7	0
4 - 6 hónap	264	0	0	36	30	21	38	23	4	0
7 - 9 hónap	212	0	2	33	12	13	19	11	2	0
10 - 12 hónap	169	0	2	23	11	20	14	10	5	0
13 - 18 hónap	196	0	0	30	18	18	23	19	15	1
19 - 24 hónap	151	0	0	21	13	14	19	27	7	0
25 - 36 hónap	153	0	0	24	21	11	18	22	4	3
37 - 48 hónap	312	0	0	68	48	44	48	42	14	0
48 hónap felett	928	0	0	94	99	155	196	208	85	11
Összesen:	2684	0	5	370	275	331	400	383	143	15

5. táblázat: Királyhelmece munkanélküliségi adatai iskolai végzettség szerint (fő)

Hónapok	Végzetek összesen	Végzettség nélkül	Alapiskola	Magasabb képzettség	Főiskola	Tudományos fokozat
3 hónap	299	15	76	2	9	0
4 - 6 hónap	264	17	66	0	3	0
7 - 9 hónap	212	10	59	1	3	0
10 - 12 hónap	169	11	47	0	4	0
13 - 18 hónap	196	7	68	1	1	0
19 - 24 hónap	151	8	40	0	3	0
25 - 36 hónap	153	13	57	0	0	0
37 - 48 hónap	312	21	116	1	2	0
48 hónap felett	928	102	339	3	2	0
Összesen:	2684	204	868	8	27	0

6. táblázat: Bodrogszerdahely munkanélküliségi adatai nemek szerint (fő)

Hónapok	Összesen	Nők	Férfiak
3 hónap	112	53	59
4 - 6 hónap	102	33	69
7 - 9 hónap	83	35	48
10 - 12 hónap	36	18	18
13 - 18 hónap	74	38	36
19 - 24 hónap	68	41	27
25 - 36 hónap	68	42	26
37 - 48 hónap	124	65	59
48 hónap felett	299	152	147
Összesen:	966	477	489

7. táblázat: Bodrogszerdahely munkanélküliségi adatai életkori bontásban (fő)

Hónapok	Évek összesen	15 év	16 év	17 év	18 év	19 év	20-24 év	25-29 év	30-34 év	35-39 év	40-44 év	45-49 év	50-54 év	55-59 év	60- év
3 hónap	112	0	0	1	2	3	25	17	17	10	12	16	8	1	0
4 - 6 hónap	102	0	0	0	0	1	26	19	10	15	9	7	9	6	0
7 - 9 hónap	83	0	0	0	1	6	15	14	11	7	9	7	9	4	0
10 - 12 hónap	36	0	0	0	0	1	36	7	6	6	2	5	5	1	0
13 - 18 hónap	74	0	0	0	0	1	10	11	13	6	10	14	5	3	1
19 - 24 hónap	68	0	0	0	2	0	9	7	10	4	7	13	11	7	0
25 - 36 hónap	68	0	0	0	0	2	7	7	10	4	7	13	11	7	0
37 - 48 hónap	124	0	0	0	0	0	3	13	19	16	17	23	23	9	1
48 hónap felett	299	0	0	0	0	0	1	11	35	36	42	69	66	36	3
Összesen:	966	0	0	1	5	14	103	105	131	108	120	161	140	72	6

8. táblázat: Bodrogszerdahely munkanélküliségi adatai iskolai végzettség szerint (fő)

Hónapok	Végzet- tek össz.	Végz- nélkül	Alapis- kola	Szak- képző	Szakkép- z. éret- nélkül	Szakkép- z. érettsé- givel	Gimná- zium	Középis- kola érettsé- givel	Maga- sabb képzett- ség	Főiskola	Tudo- mányos fokozat
3 hónap	112	1	16	52	0	17	7	13	1	5	0
4 - 6 hónap	102	1	14	48	0	20	3	14	0	2	0
7 - 9 hónap	83	1	19	40	0	10	6	7	0	0	0
10 - 12 hónap	36	1	5	17	0	3	3	6	1	0	0
13 - 18 hónap	74	3	21	3	0	5	3	7	1	1	0
19 - 24 hónap	68	1	19	32	0	4	4	8	0	0	0
25 - 36 hónap	68	2	18	33	0	5	3	7	0	0	0
37 - 48 hónap	124	3	35	64	1	5	5	9	1	1	0
48 hónap felett	299	7	96	150	2	11	12	18	1	2	0
Összesen:	966	20	243	469	3	80	46	89	5	11	0

9. táblázat: Tiszacsernyő munkanélküliségi adatai nemek szerint (fő)

Hónapok	Összesen	Nők	Férfiak
3 hónap	209	101	108
4 - 6 hónap	144	74	70
7 - 9 hónap	107	48	59
10 - 12 hónap	75	42	33
13 - 18 hónap	62	35	27
19 - 24 hónap	56	27	29
25 - 36 hónap	88	49	39
37 - 48 hónap	116	70	46
48 hónap felett	358	187	171
Összesen:	1215	633	582

10. táblázat: Tiszacsernyő munkanélküliségi adatai életkori bontásban (fő)

Hónapok	Évek össze- sen	15 év	16 év	17 év	18 év	19 év	20-24 év	25-29 év	30-34 év	35-39 év	40-44 év	45-49 év	50-54 év	55-59 év	60- év
3 hónap	209	0	0	5	7	9	39	32	30	18	22	27	15	5	0
4 - 6 hónap	144	0	1	4	2	3	44	23	24	11	9	14	5	4	0
7 - 9 hónap	107	0	1	1	4	5	29	15	19	8	8	7	7	2	1
10 - 12 hónap	75	0	1	5	1	4	11	14	10	8	6	6	5	4	0
13 - 18 hónap	62	0	0	0	2	0	12	14	10	4	8	4	6	1	1
19 - 24 hónap	56	0	0	1	3	1	10	10	6	5	5	4	9	7	0
25 - 36 hónap	88	0	0	0	1	2	14	12	8	9	10	12	11	9	0
37 - 48 hónap	116	0	0	0	0	2	8	20	22	15	13	19	9	8	0
48 hónap felett	358	0	0	0	0	0	11	30	29	35	52	82	81	36	3
Összesen:	1215	0	3	16	20	26	178	170	158	113	133	175	148	70	5

11. táblázat: Tiszacsernyő munkanélküliségi adatai iskolai végzettség szerint (fő)

Hónapok	Végzet- tek-össz.	Végz. nélkül	Alapis- kola	Szak- képző	Szakkép- z. érett- nélkül	Szakkép- z. érett- séggel	Gimnázium	Középis- kola érettse- givel	Maga- sabb képzett- ség	Főiskola	Tudo- mányos fokozat
3 hónap	209	17	60	92	1	18	7	8	2	4	0
4 - 6 hónap	144	14	45	48	1	17	10	9	0	0	0
7 - 9 hónap	107	12	30	42	0	8	5	10	0	0	0
10 - 12 hónap	75	11	24	25	0	6	2	6	0	1	0
13 - 18 hónap	62	7	26	18	0	4	2	4	0	1	0
19 - 24 hónap	56	6	23	17	0	4	1	5	0	0	0
25 - 36 hónap	88	12	33	29	0	4	2	5	1	2	0
37 - 48 hónap	116	12	53	41	0	4	4	2	0	0	0
48 hónap felett	358	63	146	126	0	6	6	10	1	0	0
Összesen:	1215	1215	440	438	2	71	39	59	4	8	0

12. táblázat: Terebesi járás munkanélküliségi adatai nemek szerint (fő)

Hónapok	Összesen	Nők	Férfiak
3 hónap	1418	684	734
4 - 6 hónap	1110	524	586
7 - 9 hónap	925	427	498
10 - 12 hónap	616	327	289
13 - 18 hónap	780	394	386
19 - 24 hónap	608	337	271
25 - 36 hónap	859	471	388
37 - 48 hónap	1007	583	424
48 hónap felett	3163	1522	1641
Összesen:	10486	5269	5217

13. táblázat: Terebesi járás munkanélküliségi adatai iskolai végzettség szerint (fő)

Hónapok	Évek össze- sen	15 év	16 év	17 év	18 év	19 év	20-24 év	25-29 év	30-34 év	35-39 év	40-44 év	45-49 év	50-54 év	55-59 év	60- év
3 hónap	1418	0	2	11	30	43	364	240	197	125	139	114	114	37	2
4 - 6 hónap	1110	0	2	13	23	26	235	199	150	114	105	121	80	36	6
7 - 9 hónap	925	0	6	27	21	60	240	114	130	76	84	69	64	31	3
10 - 12 hónap	616	0	6	29	12	23	104	92	87	54	67	66	51	23	2
13 - 18 hónap	780	0	0	5	10	21	120	126	112	89	84	88	76	42	7
19 - 24 hónap	608	0	0	8	24	19	92	70	88	71	64	70	67	31	4
25 - 36 hónap	859	0	0	0	6	25	93	111	131	124	95	112	98	56	8
37 - 48 hónap	1007	0	0	0	0	9	57	100	171	147	148	164	145	63	3
48 hónap felett	3163	0	0	0	0	0	117	220	327	368	522	649	634	289	37
Összesen:	10486	0	16	93	126	226	1422	1272	1393	1168	1308	1453	1329	608	72

14. táblázat: Terebesi járás munkanélküliségi adatai iskolai végzettség szerint (fő)

Hónapok	Végzet- tek-össz.	Végz. nélkül	Alapis- köla	Szak- képző	Szakkép- z. éret. Nélkül	Szakkép- z. érett- ségivel	Gimná- zium	Középis- köla érettsé- givel	Maga- sabb képzett- ség	Főiskola	Tudo- mányos fokozat
3 hónap	1418	60	346	502	8	115	73	184	12	118	0
4 - 6 hónap	1110	58	266	427	1	102	63	169	3	21	0
7 - 9 hónap	925	51	290	304	0	89	50	127	3	11	0
10 - 12 hónap	616	50	187	223	0	37	26	74	3	16	0
13 - 18 hónap	780	54	290	270	0	43	28	78	3	14	0
19 - 24 hónap	608	43	212	213	2	39	25	67	3	4	0
25 - 36 hónap	859	63	354	285	3	35	19	90	1	9	0
37 - 48 hónap	1007	65	368	403	6	34	37	82	5	7	0
48 hónap felett	3163	334	1430	1059	6	64	70	180	5	15	0
Összesen:	10486	778	3743	3686	26	558	391	1051	38	215	0

A programban résztvevőkről összefoglalóan elmondható:

- környezetükben mintaadók lettek azáltal, hogy
- 36 hónapon át vállalták a különféle képzésekben való aktív együttműködést, az andragógiai kísérletet és ennek érdekében a tanulási nehézségek leküzdésén túl
- rendszeresen Szlovákiából a képzés helyszínére Sátoraljaújhelyre utaztak, és bentlakásos formában tanultak,
- megismerkedtek a mentori munkával, bekapcsolódtak az életvezetési kísérletbe, illetve saját tapasztalataikat, szocializációs élményeiket és gyakorlatukat esetmegbeszélésén a csoport elé tárták,
- a 15 főnek egyharmada, 5 fő vállalkozói képzésen vett részt,
- valamennyi csoporttag intenzíven munkát keres, 3 fő rendszeres alkalmi elfoglaltságot talált, 2 fő magyar vállalkozó mellett szakmát tanul (kádármesterség),
- a célcsoport minden tagja elismerést vívott ki saját mikrokörnyezetében, hiszen 3 éven keresztül vállalta a felnőttkori tanulást, és az ezzel járó egyéb kötelezettségeket egyfelől (új ismeretek, technikák elsajátítása, a csoportmunka nehézségei, másfelől a mobilitás utazás, családi feladatok delegálása, stb.),
- az egyes személyek környezetük referenciaszemélyiségeivé váltak a projekt futamideje alatt,
- gazdagodott a kapcsolatrendszerük,
- erősödött az önbizalmuk.

Mindezek alapján úgy ítéljük meg, együttműködésünk eredményes volt.

Felhasznált irodalom

- HUNCIK PÉTER (2006): Interetnikus tréningek pszichodramatikus módszerekkel. In: Társadalomtudományi Szemle 2006/4. sz. 179-193. Somorja
- LELKES GÁBOR (2006): Területi egyenlőtlenségek Dél-Szlovákiában az uniós tagság tükrében. In: Társadalomtudományi Szemle 2006/4. sz. 107-132. Somorja
- PÉTER LÁSZLÓ: <http://peter.adatbank.transindex.ro/belso.php?k=18&p=4906>